Prefață

„…povestiri plauzibile pot fi spuse mereu”
(Gould & Lewontin, 1979)

Marea caracteristică ce domină știința ultimelor decenii o constituie tendința, puternic reliefată, de a privi realitatea din perspectiva complexă a științelor naturii. În linii generale, situația se datorează la două rînduri de cauze.

În primul rînd stă reconsiderarea relației dintre realitate și știință, din perspectiva paradigmei epistemologice baconiene. Conform acesteia, unitatea materială a lumii impune orînduirea în consecință a științelor – la temelia oricărei cunoașteri științifice de încredere aflîndu-se științele naturii –, efortul științelor trebuind să fie colaborativ, nu segregant, și liber de interesele, dezideratele, ideologiile și mizele umane.

Al doilea rînd de cauze este oarecum efectul primului set. Datorită asumării acestei paradigme și a acțiunii conjugate a științelor comunicînd și integrînd rezultatele cercetărilor, în ultimele decenii s-au intensificat cercetările aplicate în domeniile fizicii, chimiei și biologiei. Consecința fastă a fost că, prin numărul, calitatea și științificitatea lor, rezultatele s-au articulat în mod coerent, fiind tot mai consecvente și de mai mare încredere.

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

*

Scrisă de un informatician – adică de un specialist care nu doar are posibilitatea, dar totodată resimte necesitatea de a utiliza teorii, date și metode din mai multe domenii –, lucrarea de față se înscrie în perspectiva coerentă mai sus schițată, a gîndirii și cercetării occidentale, avînd marele merit de a oferi modelul unei examinări care înțelege caracterul organic și sistemic, deopotrivă al realității și științei. Preocupat de chestiunea originii limbii, autorul declară limpede: „Sînt convins că introducerea sistematică a perspectivei evolutive în științele cognitive poate genera transformări majore la nivelul înțelegerii pe care o avem asupra ființei umane", fiind unul dintre cei ce depun eforturi susținute în acest sens: „Sper că întîlnirea dintre biologia evoluționistă și științele cognitive – care, în momentul de față, capătă forma unui șoc, dată fiind opacitatea care a existat de-a lungul anilor – va fi de durată. Principalul scop al acestei lucrări este să contribuie la această întîlnire și să-i dovedească rodnicia". (Este semnificativ pentru starea și nevoile științei – dar și pentru evaluarea direcțiilor în care activează lingviștii – că apar destul de multe lucrări scrise de către nelingviști, în care componenta lingvistică este predominantă. Acesta ar putea fi semnul clar că: 1. lingviștii rătăcesc fără rost real prin abisurile pe care le-au creat în propriul domeniu, în vreme ce 2. destul de multe domenii au nevoie de înțelegerea esențelor și a fenomenului lingvistic, din perspectiva amplă a realității.)

Oricine și-a asumat sau își poate asuma rațional această cale de înțelegere științifică a lumii va fi de acord cu una dintre ideile-cheie preluate și susținute de către Jean-Louis Dessalles: „Dacă există o prejudecată care a stînjenit multă vreme progresul cunoașterii, aceea

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

este conceperea speciei umane ca fiind separată de restul naturii, supusă unor legi diferite și percepută ca o împlinire" și cu caracterul fundamental al acestei perspective.

Chestiunea unicității ființei umane este una dintre puținele în măsură să reflecte concepția și poziția cuiva într-o multitudine de alte chestiuni.

Cercetările desfășurate între sfîrșitul secolului XIX și momentul actual au cunoscut o creștere exponențială de ritm, precum și rezultate relevante și puternic modificatoare de concepție. În esență, ele au arătat că atributele considerate a fi umane aparțin și altor animale, separația intuitiv imaginată între animale caducizîndu-se. În același ritm, fostele argumente au devenit sofisme interpretative – trecînd din domeniul științei în zona credinței. În pofida rezultatelor îndeajuns de edificatoare, în rîndul cercetătorilor a rămas destulă îndoială, adesea chestiunea fiind luată în discuție nu atît pentru a înțelege cum stau lucrurile în realitate, cît spre a demonstra această separație netă în sînul animalelor. În această chestiune, așadar, poziția rămîne cea dată de credință (sau de atașamentul orgolios), iar nu de raționamentul științific. În mod ironic, prejudecata unicității este rodul gîndirii religioase de după animism, susținută fiind de toate religiile, prezența ei la atei indicînd că orice ideologie are un „zeu".

Pentru tema lucrării de față, această chestiune este deosebit de importantă, dar și cu mizã. Aratîndu-se conștient de aspectele ei spinoase și dînd semne că va trata situația cu responsabil echilibru, în ciuda atracției chomskyene și a unora dintre concepțiile sale, autorul se așează pe o poziție complexă. Chiar dacă în anumite locuri el

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

susține unicitatea ființei umane, și chiar dacă prezentările sale preiau și sintetizează interpretările cîtorva cercetători puțin relevanți, raționamentul său susține că soluțiile evoluției la nevoile speciilor reflectă răspunsurile specifice și contextuale ale acestora la solicitările mediului. În consecință, diferențele dintre capacitățile organismelor, prezența sau lipsa capacităților sînt nu doar firești, dar ele dau seamă de rezultatele particulare ale interacțiunii trăsăturilor de specie cu mediul.

Pe de altă parte, însă, am spune că este greu de demonstrat că bonobo-ul Kanzi știe sau nu știe ce face, dar este sigur că majoritatea oamenilor nu reușește să urce pe postulata treaptă a umanității. O afirmație precum: „Cu toate că cele mai multe animale, inclusiv unicelularele sexuate, pot distinge indivizii masculi de indivizii femelă, nu putem spune că acestea folosesc categoriile mascul și femelă. Protosemantica postulează capacitatea de reprezentare, sub forma de imagine mentală, dar nu include capacitatea de distincție categorială" este valabilă și pentru majoritatea oamenilor. De pildă, ne putem întreba dacă exemplarele umanității chiar înțeleg conceptul 'număr' (doar pentru că fac socoteli) sau dacă abilitatea de a utiliza produse ale științei și tehnicii chiar indică înțelegerea respectivelor structuri funcționale și a principiilor în baza cărora funcționează ele. Mai mult, ne putem întreba dacă limbajul uman însuși chiar este realmente stăpînit de către toți bipezii!

Marele merit al autorului și al lucrării sale este că – după înțelegerea fundamentului material al realității și a unității consecvente a tuturor formelor de manifestare din cadrul acesteia – efortul de a

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

examina tema și elementele ei se desfășoară în acord cu această concepție, al cărei adevăr încearcă a-l demonstra și răspîndi. Perspectiva evoluționistă și cea epistemologică tind a-și subsuma toate elementele discuției, începînd cu tema centrală a lucrării, continuînd cu subdiviziunile tematice și conceptuale, cu elementele majore sau de detaliu, trecînd prin conceptele operatorii, metodele și instrumentele folosite, și încheind cu felul în care își organizează discursul științific. În acest context, una dintre ideile valoroase promovate de către Jean-Louis Desalles este cea a bazei biologice a limbajului, din care decurg preeminența lui asupra gîndirii și scoaterea genezei limbii de sub imperiul cultural. Ideea este deosebit de importantă și se impune a fi reținută de către lingviști (precum și de cei din științele sociale, ale minții, filozofii etc.) întrucît înțelegerea corectă (profundă și amplă) a realității nu poate exista în afara înțelegerii originii și evoluției acesteia.

*

Strîns legată de interogațiile și căutările privind apariția omului, problema originii limbajului, în general, și a limbilor omenești, în special, au iscat controverse întemeiate pe ipoteze, argumente, explicații și ilustrări dintre cele mai diverse. Varietatea unghiurilor din care a fost considerată enigma glotogenezei este firească dacă se ține cont că facultatea ființei umane de a vorbi face parte din obiectul de cercetare al multor științe: antropologia, biologia, genetica, filosofia, istoria, lingvistica, medicina, robotica, psihologia ș.a. Această multitudine de perspective este, în primul rînd, motivată de caracteristicile vorbirii omenești, fie că este vorba despre cele de natură fizică, fie că se au în atenție cele de ordin mental și

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

cultural. În cazul mai multor puncte focale ale dezbaterilor privind geneza vorbirii (*moment și loc* de apariție, *factori* și *condiții* de manifestare, *comportament locuțional primar* etc.), nu s-au formulat explicații ultime, deoarece terenul pe care se desfășoară astfel de investigații complexe s-a dovedit, nu o dată, instabil în ceea ce privește argumentele aduse și dovezile invocate și înșelător în privința interpretărilor date unor evidențe și realități.

În urmă cu mai bine de un secol, lumea științei era luată prin surprindere de vestea că se descoperise, în sfîrșit, fosila care ar fi făcut în mod indubitabil legătura între lumea oamenilor și cea a primatelor. Veriga-lipsă era un craniu de *Eoanthropus dawsoni*. Numită astfel după descoperitorul ei, Charles Dawson, dovada arheologică a înrudirii prezise de Darwin a fost cercetată cu mult interes de specialiști, doar pentru a se descoperi că resturile fosile erau produsul unei farse atent elaborate. Străvechea făptură dawsoniană era, de fapt, o asamblare meșteșugită a unor oase craniene provenite din rămășițele unui om medieval, potrivite cu mandibula unui tînăr urangutan din Borneo. Pînă la denunțarea falsului au trecut patruzeci de ani, timp în care savanții au dezbătut importanța verigii-lipsă și au formulat scenarii evolutive[1].

[1] Boë, Louis-Jean, Granat, Jean, Heim, Jean-Louis, Badin, Pierre, Barbier, Guillaume, Captier, Guillaume, Serrurier, Antoine, Perrier, Pascal, Kielwasser, Nicolas, Schwartz, Jean-Luc, „Reconstructed fossil vocal tracts and the production of speech. Phylogenetic and ontogenetic considerations", în Levebre, Claire, Comrie, Bernard, Cohen, Henri (ed.), 2013, *New Perspective on the Origin of Language*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia, 2013, p. 75-128.

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

Exemplul invocat semnalează că studiul științific al evoluției omului este nu numai un domeniu în care dificultățile abundă, ci și un cîmp de cercetare deschis speculațiilor și contrafacerii. Tocmai de aceea cercetarea interdisciplinară a problemelor pe care le ridică înțelegerea și explicarea apariției omului ca ființă gînditoare și vorbitoare s-a dovedit, ca și în alte arii de lucru științific, calea optimă de a limita impactul hazardului și al exceselor asupra demonstrațiilor menite să demită sau să valideze ipoteze.

În agenda de lucru a oamenilor de știință, dezbaterile privind originea limbajului constituie fire ale unei teme clasice. Enorma literatură acumulată în ultimele trei veacuri este nu numai expresia capitalului simbolic de importanță alocat acestei chestiuni, ci și proba elocventă a ingeniozității împinse, uneori, pînă la limita implauzibilului atunci cînd s-a pus problema de a furniza scenarii referitoare la felul în care s-a dezvoltat aptitudinea umană de a vorbi. Acestui peisaj vast și schimbător de idei aflate în concurență i se adaugă rama amplă a reflecțiilor referitoare la originea limbajului verbal, formulate încă din Antichitate. Fiecare epocă a adăugat zestrea sa de contribuții, astfel încît s-a dovedit necesară trasarea unor demarcații între tipurile de explicații adunate în timp, de la cele mitologice la cele propriu-zis științifice, de la cele teocentrice la cele antropocentrice, de la cele încărcate de prejudecăți la cele despovărate de acestea. Sub acest aspect, se dovedește utilă distincția între etapele preștiințifice și cele științifice, iar reperul temporal al acestei demarcații îl constituie Iluminismul.

Pînă în secolul al XVIII-lea abundă explicațiile preștiințifice, condiționate de credințe mai mult sau mai puțin străine de orizontul științei. În acest foarte larg interval de timp, meditațiile asupra

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

originii limbajului sînt jalonate de doi poli cronologici, perspectiva filozofică precreștină a sofiștilor și viziunea creaționistă a creștinismului. Nota comună a acestor reflecții asupra naturii limbajului verbal este dată de dezinteresul față de fundamentele biologice ale limbajului. Atît în cazul paradigmei filozofice clasice, care a mizat mai cu seamă pe interogări de factură mentalistă, axate asupra legăturilor dintre limbă și gîndire, cît și în cazul viziunii creștine, potrivit căreia omul este creația Divinității, iar Dumnezeu a înzestrat ființa umană cu limbaj pentru a numi și stăpîni, prin cuvînt, toate cele create, esența biologică a temei a fost surclasată de sisteme și modele explicative menite să plaseze omul deasupra celorlalte viețuitoare și să afirme, astfel, superioritatea și unicitatea ființei umane. Culme a creației, posesor al celor mai rare și mai prețioase daruri, gîndirea și limbajul, omul era măsura tuturor lucrurilor.

În ciuda acestui portret măgulitor, curiozitatea omenească nu s-a mulțumit cu explicații cuceritoare și a căutat să afle răspunsuri cît mai precise la întrebările tot mai stăruitoare legate de existența hotarului nevăzut care separă ființele necuvîntătoare de universul de cunoaștere și de comunicare al speciei *Homo sapiens*.

Pe măsură ce cunoștințele noastre despre alcătuirea lumii naturale au devenit mai bogate, schimbările de paradigmă au presupus acumulări și salturi ce au marcat complexul proces de reconfigurare conceptuală și metodologică care a primit denumirea de *revoluție științifică*.

Deși momentul pe care cineva l-ar putea considera ca punct indiscutabil de referință al apariției științei moderne nu este unanim recunoscut, între savanți există un larg acord cu privire la faptul că

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

Iluminismul a jucat un rol decisiv în dezvoltarea gîndirii științifice moderne. De fapt, dacă am consulta istoriile și enciclopediile consacrate reflecțiilor despre limbaj, am remarca, poate, că baza dezbaterilor centrate asupra nașterii și dezvoltării vorbirii este fondată pe încrederea că dificilele sarcini asumate în decursul explorărilor științifice pot fi puse în cumpăna rece a rațiunii, cîntărite în funcție de complexitatea lor și cuprinse într-un model explicativ corect, clar și coerent. Pleiada de cărturari iluminiști care au contribuit la îmbogățirea cunoștințelor legate de abilitatea umană de a vorbi nu poate fi închisă în limitele înguste ale unei enumerări ilustrative, dar putem nota cîteva idei mai însemnate.

O primă clasă de observații are ca nucleu renunțarea la perspectiva teocentrică asupra limbajului verbal și adoptarea unei traiectorii explicative antropocentrice, în sensul că vorbirea se definește nu atît ca un har dumnezeiesc insuflat omului, cît ca expresie a condiției de ființă socială a omului. Pentru eruditul francez Étienne Bonnot de Condillac, autorul unuia din cele mai prestigioase modele iluministe de sondare a originii limbajului, izvorul vorbirii e de factură empirică. Cuvintele sînt semne convenționale și necesare prin care se exprimă organizarea datelor de existență căpătate prin simțuri. Limbajul este sinteza de gesturi și de semne arbitrare care s-a dezvoltat în mod natural din mișcări și strigăte instinctive. De la o generație de vorbitori la alta, aptitudinea de a comunica prin cuvinte s-a îmbogățit și a căpătat din ce în ce mai multă flexibilitate. Acest unghi progresiv de abordare a dezvoltării vorbirii este completat cu ideea că limba se deprinde în societate; a învăța să vorbești înseamnă a dobîndi accesul la un nou orizont de posibilități comunicative. În

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

paralel cu această încadrare empirică, progresivă și socială a deprinderii limbajului verbal, Condillac sprijină și teza împletirii dintre cuvinte și gesturi, arătînd că *limbajul acțiunilor* a favorizat emergența și perfecționarea limbajului verbal.

Un al doilea set de constatări trimite spre izvoarele și funcționarea limbajului. Pînă la începutul secolului al XIX-lea, căutarea originilor limbajului a generat unele din cele mai interesante și mai durabile filiere teoretice. Unii cărturari au privilegiat originea imitativă a limbajului, presupunînd că omul și-a dezvolat vorbirea ca urmare a convenționalizării sonorităților onomatopeice, în timp ce alții au pus în prim-plan apariția limbajului verbal ca produs al comunicării gestuale, ceea ce ar însemna că formele de comunicare nonverbală le precedă pe cele de tip verbal. Nu pot fi trecute cu vederea nici explicațiile referitoare la originea muzical-armonică a comunicării verbale. Gînditori precum Adam Smith aseamănă eficiența comunicativă a limbilor omenești cu mașinile mecanice. În concepția sa, limbile primitive ar fi avut paradigme structurale bogate, întrucît fiecare constituent ar fi avut de îndeplinit doar o singură funcție, așa cum componentele unei mașini erau proiecte pentru un singur rol. Pe măsura dezvoltării limbilor, ca și în cazul progresului mecanic al mașinilor, paradigmele funcționale s-au simplificat, pentru că un element servea mai multor roluri în interiorul sistemului de apartenență. În cazul mașinilor, simplificarea mărește eficiența funcțională și capacitatea de producție, în cazul limbilor omenești, simplificarea înlesnește flexibilitatea și bogăția de resurse comunicative aflate la dispoziția vorbitorilor. Indiferent de sursa primară luată în considerare – imitația, gesturile, armonia

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

expresivă, eficiența comunicativă – aceste propuneri au ca element de racord adevărul că vorbirea este un exercițiu social care pune în valoare calitatea limbajului de a fi mijlocul prin care ideile se transmit de la un individ la altul, de la o generație la alta.

O a treia categorie de remarci ține de ideea că Iluminismul a fost epoca în care spiritul uman a aspirat să tezaurizeze într-o enciclopedie toată comoara cunoștințelor omenești, iar în cadrele acestui efort de înnobilare culturală trebuie să înscriem și problema diversității limbilor prin care se exprimă cunoașterea. Un loc aparte ocupă, în această încadrare, explorarea fundamentelor culturale ale limbajului. Deși constituie o temă predilectă a gîndirii romantice, înțelegerea limbii ca oglindă culturală a fost avută în atenție și de învățații iluminiști, care s-au angajat cu entuziasm în activitățile de standardizare a limbilor literare, în special prin elaborarea de gramatici și dicționare. Acestei acțiuni i s-au adăugat și încercările de a compara din perspectivă cultural-istorică limbile omenești, însă rezultatele au fost departe de a atinge rigoarea metodologică care a dat naștere, în secolul al XIX-lea, preocupărilor de lingvistică comparativ-istorică.

Dacă teoriile glotologice propuse în secolul al XVIII-lea continuă, în bună parte, modele ale veacului al XVII-lea, dominat de cartezianism, de empirism și de fizica newtoniană, în secolul al XIX-lea se încheagă, prin forța explicativă a evoluționismului darwinian, cea mai importantă viziune biologică asupra originii și dezvoltării limbajului omenesc. Evoluționismul a ocupat un loc central în știința secolului al XIX-lea și nu este greșit să reliefăm că, în conjuncție cu alte descoperiri importante ale epocii, teoria evoluționistă a dislocat

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

din soclu vechea perspectivă antropocentrică asupra universului și a deschis calea unei revoluții, de fapt, a unei evoluții științifice ale cărei coordonate sînt asumate și perfecționate în cercetarea actuală. Dacă se ia ca model capodopera lui Charles Darwin, *Originea speciilor*, a cărei primă ediție a apărut în 1859, se observă edificarea unui cadru epistemologic care atestă o schimbare de paradigmă. Prin examinarea amănunțită a factorilor, dublată de o bogată ilustrare, știința putea să ofere explicații raționale, unitare și plauzibile, susținute cu dovezi, asupra celor întîmplate în trecut, chiar dacă prevederea viitorului rămînea, încă, învăluită în mister[2]. Evoluția bazată pe selecție naturală releva că existența unui organism decurge din declanșarea unui proces filogenetic preliminar, calibrat prin procese de variație, selecție și reproducere care asigură devenirea tuturor formelor de viață.

Ca atribut uman, limbajul este considerat din unghi biologic comparativ și cognitiv. În concepția lui Darwin, omul nu este singura ființă care posedă abilitatea de a comunica prin emisii sonore dirijate, dar, spre deosebire de deprinderile comunicative ale altor vietăți, solidaritatea dintre sunetele articulate și idei sporește, la om, forța semiotică a limbajului și pune în lumină dependența facultății de a vorbi de dezvoltarea capacităților mentale. Prin apel la unele din cele mai însemnate lucrări de lingvistică comparativ-istorică ale vremii, Darwin observă asemănările dintre dialectele unei limbi și rasele unei specii, echivalența dintre schimbările în limbă și evoluția formelor de viață și potrivirile dintre sistemul natural de clasificare genealogică a

[2] Cohen, I. Bernard, 1985, *Revolution in Science*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, England, p. 274-294.

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

viețuitoarelor și arborele genealogic al limbilor. Distincția dintre limbaj și limbă îi servește părintelui evoluționismului pentru a arăta că, în timp ce limbajul este un atribut al speciei umane, limba se deprinde în societate. Pe terenul lingvisticii, ecourile concepției lui Darwin au fost imediate, dacă se ține cont că în doar cîțiva ani s-au publicat primele lucrări care plasează studiul științific al limbilor omenești în sfera științelor naturale. Exemplară pentru această apropiere este lucrarea lui August Schleicher, *Die Darwinsche Theorie und die Sprachwissenschaft*[3] (1863), însă nu e mai puțin adevărat că alți lingviști au întîmpinat ideile lui Darwin cu neîncredere, chiar cu ostilitate. Fără a încerca să schițăm o istorie a receptării viziune darwiniene în științele umaniste, aspect deja surprins în alte lucrări[4], considerăm utilă o trecere în revistă a celor mai consistente tipuri de ipoteze referitoare la originea și evoluția limbajului, vehiculate începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Subliniată încă din Antichitate, importanța factorilor cognitivi în dezvoltarea și întrebuințarea limbajului a fost și se află în centrul

[3] Am parcurs versiunea în limba engleză a lucrării, *Darwinism Tested by the Science of Language*, John Camden Hotten, London, 1869. Merită reținută, cu titlu de exemplu, teza potrivit căreia „Limbile sînt organisme naturale; ele nu au fost niciodată supuse voinței omului, au crescut și s-au dezvoltat după legi determinate, au îmbătrînit și au murit. Ca atare, ele se supun acelorași fenomene pe care le cuprindem sub numele de «viață». Drept urmare, știința limbii este o știință naturală, iar metodele ei sînt, în genere, aceleași ca ale oricărei științe naturale" (Schleicher, 1869, p. 21-22).

[4] Baldwin, M. R., *Darwin și științele umaniste*, traducere de Alexandru Gafton și Adina Chirilă, Iași, 2014.

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

cercetărilor consacrate facultății de a vorbi. De la identificarea ariilor cerebrale – Broca și Wernicke – asociate funcției limbajului, la teoria minții și la cea a neuronilor-oglindă, corelarea capacităților mentale ale omului cu aptitudinea de a vorbi a fost analizată prin prisma unui spectru larg de ipoteze orientate către evidențierea evoluției structurilor cerebrale în raport cu funcțiile lor. Mai recent, în această cursă argumentativă au fost angajate și descoperirile furnizate de genetică, astfel încît mizele explicative au devenit și mai ambițioase. Procurarea hranei, în speță vînătoarea, și-a găsit, de asemenea, loc în constelația de cauze despre care se crede că au impulsionat dezvoltarea vorbirii. Conformația tractului vocal și biomecanica mișcărilor articulatorii dovedesc, în opinia unor cercetători, că emergența vorbirii a evoluat în limitele îngăduite de mecanismele de ingerare a lichidelor și a hranei solide. Vorbirea este, așadar, un produs derivat din felul oamenilor de a se hrăni. Și factorii de ordin social au impulsionat dezvoltarea aptitudinii de a vorbi, întrucît limbajul articulat servește organizării și menținerii de relații care au crescut șansele de supraviețuire ale oamenilor. Admițîndu-se că vorbirea a întărit cooperarea și coeziunea dintre indivizi, selecția sexuală a fost inclusă între factorii evolutivi relevanți. Forța de seducție a limbajului nu a fost însă limitată doar la alegerea de parteneri sexuali, ci a fost interpretată și din unghiul altor tipuri de alegeri strategice legate de stabilirea unor ierarhii și alianțe în interiorul grupurilor umane. Nu au fost neglijați nici factorii de natură tehnologică. Fabricarea uneltelor este o activitate complexă care necesită învățare și planificare. În conexiune cu dezvoltarea tehnologică, a fost discutată și pertinența factorilor culturali, apreciindu-se că sofisticatul sistem

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

adaptativ al limbajului verbal este corelat cu alte activități care dovedesc un comportament simbolic elaborat, manifestat prin prelucrarea materialelor procurate din mediul înconjurător, prin recursul la podoabe, prin schimbul de bunuri ș.a.

Cu toate că rădăcinile propensiunii către explorarea empirică, rațională și sistematică sînt nutrite de solul fertil al paradigmei iluministe, omul de știință din secolul al XIX-lea se distinge de predecesorii săi prin apetența de a formula teorii organice și unificatoare. Veacul al XIX-lea nu este doar secolul istorismului și al naturalismului, ci și secolul unor descoperiri științifice monumentale, materializate în tehnologii pînă atunci inaccesibile omului: aerostatul, electricitatea, fonograful, fotografia, mașinile industriale, motorul cu aburi, telegraful, telefonul ș.a. Către sfîrșitul secolului, aparatele de zbor și cinematograful au captivat imaginația publică și au dat măsura standardului de civilizație al timpurilor noi. Știința a coborît din turnul de fildeș al elitelor culturale în viața cotidiană.

Rapida și larga răspîndire a ideilor științifice semnalează de ce, într-o perioadă de timp relativ restrînsă, de cîteva decenii, a devenit posibil ca o *teorie* să se desfacă în *teorii*, aidoma fîșiilor multicolore de lumină ale curcubeului. Dacă nu punem în discuție fațetele evoluționismului dezbătute în arealul științelor naturale, observăm că la începutul secolului al XX-lea existau deja mai multe varietăți de darwinism: darwinism social, darwinism economic, darwinism lingvistic etc. Cît de eronat ar fi să presupunem că, în prezent, paradigma evoluționistă se constituie dintr-o familie de preocupări științifice animate de obiective comune, dar distincte totodată, și că această „filogenie" științifică constituie, în sine, un orizont care poate

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

fi explorat în acord cu modelul de analiză profesat de Charles Darwin?

În această a treia fază, un dublu liant, discursiv și metadiscursiv, asigură unitatea în diversitate a preocupărilor savante legate de originea vorbirii. Pe măsura ce omul de știință s-a despovărat de credințe oarbe și prejudecăți, ispite noi par a le înlocui pe cele vechi. În ciuda acestor măcinări, s-au înregistrat progrese remarcabile furnizate de studiile de biologie, etologie, paleontologie și primatologie, de cercetările privind achiziția limbajului la copii, de cartografierea din ce în ce mai precisă a înrudirilor genetice și tipologice dintre limbi, de noutățile înregistrate în diverse domenii ale neuroștiințelor și științelor cognitive, de reevaluarea importanței unor descoperiri arheologice și, desigur, de analiza corelațiilor anatomice și genetice pe care se bazează capacitatea umană de a vorbi. Fără a epuiza gama de preocupări actuale, sîntem în măsură să arătăm că oamenii de știință contemporani pot, cu mai multă siguranță decît în trecut, să semnaleze că aptitudinea de a vorbi, deși proprie omului, decurge din acțiunea unor mecanisme întîlnite și în lumea necuvîntătoarelor, și că apariția lui *homo loquens* s-ar fi petrecut în urmă cu 70.000-200.000 de ani, acesta, fiind, de altfel, și intervalul de timp în care este plasată, pe de o parte, apariția omului modern, *Homo sapiens*, și, pe de altă parte, vechimea celor mai timpurii dovezi arheologice[5] care atestă un comportament simbolic

[5] Datele sînt preluate din unele studii incluse în Levebre, Claire, Comrie, Bernard, Cohen, Henri (editori), 2013, *New Perspective on the Origin of Language*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia, 2013.

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

pe măsura complexității sistemului adaptativ al limbajului (v. și secțiunea 2.3 din prezentul volum). Fără a oferi certitudini, știința zilelor noastre propune rezultate încurajatoare în lămurirea misterelor care învăluie originea și evoluția facultății de a vorbi.

*

După ce în capitolul 5 fusese oarecum psihologizant, în capitolul 6 – poate cel mai important pentru înțelegerea temei și a perspectivei lucrării –, apar elementele în măsură să explice cuprinderea de către autor a lumii și a fenomenelor (chiar dacă unele interpretări sînt torsionante, chiar inverse, autorul avînd comportamente incriminate la alții – deci circumspecția cititorului fiind mai mult decît recomandată). În general, Jean-Louis Dessalles caută explicațiile profunde, în măsură să dea seama de cauzele prime și fundamentale, înțelegînd: 1) că doar cunoașterea acestora procură cunoștințele necesare adoptării unei căi temeinice de înțelegere a lucrurilor; 2) că explicațiile parțiale, centrate asupra unor aspecte, cel mai adesea derivate, nu sînt în măsură să ducă la o cunoaștere corectă, prospectivă.

Ferindu-se de abuzul de adaptaționism și de selecționism (situație firească din perspectivă naturală, în care instrumentul ia mintea umană în stăpînire), autorul folosește două filtre explicative cărora le acordă o poziție centrală în sistemul său de înțelegere și argumentare: cuplul macro- / microevoluție (cu atributele lent, haotic / rapid, orientat) și conceptul ‘optim local’. Deși introdus de către un biolog, cuplul macro- / microevoluție este puțin folosit de către biologi, întrucît aceștia consideră că procesul evolutiv nu are temei prin *cum* și *de ce* se petrece, macroevoluția decurgînd din microevoluție. (Din motive ontologice, distincția este folosită de

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

către creaționiști, ei acceptînd microevoluția, dar nu și macroevoluția, desigur.) Jean-Louis Dessalles folosește acest cuplu spre a-l „reconcilia" pe Darwin cu St. J. Gould (deși Darwin a recunoscut existența mutațiilor bruște, iar St. J. Gould, prin teoria echilibrului punctat, nu a negat posibilitatea de gradualism). Ponderea cuplului, în lucrare, este dată de utilizarea lui extensivă și intensivă, precum și de poziția sa crucială, în explicarea apariției limbajului. Conceptul 'optim local' aparține matematicilor și este folosit de către informaticieni, aplicarea sa în biologie fiind sporadică, dar îndeajuns de eficientă, chiar dacă sintagma încă este privită cu circumspecție, deoarece integrarea sa în teoria evoluționistă ridică unele probleme. Autorul vede în conjuncția acestor două elemente soluția la modul și calea pe care le imaginează pentru apariția limbajului uman.

*

Înțelegînd că împărtășirea lingvistică a informațiilor și a căilor aduce beneficii semenilor – răsplătite cu prestigiul și cu suita de avantaje ce decurg de aici –, autorul arată că aici se află „clichetul" cel mai eficient, darea în vileag schimbînd percepțiile și reprezentările, ducînd totul pe altă treaptă. Din acel moment înainte nimic nu mai este cum fusese, schimbîndu-se atît comportamentele, cît și gîndirea. Acesta este punctul în care, din bio-social, limbajul uman devine „politic". Faptul că, apoi, autorul nu reduce totul la efectele coevoluției, ci înțelege înlănțuirea cauzelor și a efectelor și – după primele momente – ipostazierea lor (așa cum funcționează materia vie, de altfel) constituie un alt merit care se cuvine a fi evidențiat cu tărie.

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

În întregul ei, lucrarea oferă elemente ce ajută la înțelegerea lumii, a ființei umane și a eu-lui acesteia, a felului în care funcționează ele, de la sine, inconștient și adesea nebănuit. În sfîrșit, lucrarea mai oferă o învățătură de ordin oarecum social: în contextul deteriorării ierarhiilor firești, creșterea grupului dincolo de nivelul său de eficiență sporește inutilitatea fiecărui individ pentru fiecare dintre ceilalți, reacția fiind regruparea în grupuri mici, dar paralele, astfel încît de la individul perceput ca inutil se ajunge la grupul perceput ca atare, totul datorită practicării antiselecției, din eronata credință că omul este altceva decît natura, deasupra acesteia, că i se poate sustrage și îi poate determina mersul și devenirea.

*

Prin concepția generală pe care se întemeiază, prin multe idei și raționamente, lucrarea de față constituie o lectură importantă pentru orice intelectual. Totodată, însă, ca orice produs uman, beneficiile pe care le aduce ar putea spori abia după înțelegerea contextuală a anumitor elemente ale ei și după eventuala lor înlăturare. După ce am reliefat meritele scrierii de față, se cuvine să observăm unele carențe ale acesteia, nedatorate nivelului de cunoaștere al umanității, ci felului în care se poziționează autorul, în cadrul perspectivei asumate.

Dificultatea care stă în calea tuturor studiilor ce încearcă a aborda chestiunile științifice dintr-o perspectivă epistemologică amplă și profundă – care să înglobeze datele științelor naturii, ale științelor sociale, cognitive și ale filozofiei – ține nu doar de imensitatea cunoștințelor teoretice și pozitive, aplicativ-metodologice și conceptuale necesare, dar mai cu seamă de posibilitatea obținerii

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

acelei perspective epistemologice ample și profunde, rezultantă a combinării armonios acomodate a diferitelor modalități de a face știință, dezvoltînd și exersînd capacitatea de a judeca strict din perspectiva cunoașterii științifice, în conjuncție cu eliberarea de orice ideologie sau miză.

*

Cea dintîi dificultate constituie cea mai evidentă și greu surmontabilă piatră de poticneală. Amenințarea concretă și firească la adresa unor astfel de studii este lipsa specializării autorilor în toate domeniile la care apelează. În mod inerent, pe măsura sporirii amplorii, a profunzimii și a acurateții cunoștințelor din diferitele domenii – în corelație cu păstrarea parametrilor esențiali ai capacităților de analiză, sinteză și stocare ai creierului uman –, decalajul dintre cantitatea de cunoștințe procurate de către științe și stăpînirea lor de către un singur om se află în creștere accelerată. Se poate doar specula că, la nivelul unor specialiști din domeniile fundamentale (mai cu seamă fizică teoretică și biologie, poate matematici și filozofie – dar cunoscători de fizică și de biologie –), fenomenul ar fi mai lent, cunoștințele cerute sau oferite de acele domenii avînd avantajul de a înzestra cu o perspectivă ce deține amplitudinea necesară înțelegerii multor elemente ale domeniilor aflate în descendență. Altminteri, un specialist dintr-un domeniu oarecare (precum autorul rîndurilor de față) va trebui (pe lîngă cunoștințele pe care le-a acumulat în alte domenii și pe lîngă deschiderile și înțelegerea pe care i le permite propria pregătire) să dea crezare, într-un fel sau altul, celor spuse de specialiștii celorlalte domenii – chiar ajutorul

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

procurat de instrumentele gîndirii raționale nefiind de natură a acoperi crevasa aflată în creștere. Acest din urmă lucru, însă, nu se petrece cu necesitate pe baza cunoașterii exhaustive a acelor domenii sau a unor cercetări proprii, ci mai ales pe baza corespondenței dintre concepțiile generale ale celor astfel implicați. În acest caz, aderarea este mai degrabă un act de confirmare a propriei poziții, decît unul ce-ar decurge din examinarea competentă și obiectivă a chestiunilor din acele domenii; este o situație în care eclectismul – soluție și procedeu pe cît de util pe atît de delicat în aplicare – poate fi efect al neînțelegerilor și sursă a erorilor.

În lucrare, astfel de carențe apar în ceea ce privește domeniul la care se aplică evoluționismul, lingvistica, apoi la nivelul tipului de concepție evoluționistă aplicată și la cel al componentei argumentative. Desigur, acesta din urmă are zone ce nu pot fi judecate obiectiv. Nu putem comenta o opțiune precum folosirea spiritului acid al lui Voltaire la adresa lui Leibnitz – cînd se putea cita neutrul și universalul Epicur –, sau nepotrivita ironie din finalul §8.4, dar este limpede că evocarea unor situații personale, plate și insignifiante este irelevantă și neavenită pentru arhitectura discursului și argumentației.

În ceea ce privește bibliografia, în schimb, aceasta este în general îngustă, cea de lingvistică fiind unidimensională. Esența ei chomskyană constituie un fapt care, fie și numai în sine, indică eliminarea apriorică a multor opinii și rezultate ale cercetărilor. Uneori, precum în §7.1, deși nu face apel la Maurice Grammont și la alți foneticieni, autorul reușește să ajungă la marele adevăr al prevalenței mișcărilor articulatorii asupra rezultatului lor, în discutarea esențială a nivelului fonetic nu sunetele contînd, ci articulațiile. În chestiunile

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

de gramatică, însă, limita bibliografică devine constrîngătoare pentru însuși procesul de examinare științifică și obiectivă a chestiunii. Ar fi fost de așteptat ca o scriere cu o astfel de temă, venind de la un nespecialist, să se întemeieze pe cel puțin o mie de titluri, cu atît mai mult cu cît dezbaterea de idei este deosebit de extinsă. Lucrarea lui Jean-Louis Dessalles conține o cantitate neobișnuită de critică – nu în sens kantian – la adresa opiniilor unor cercetători. Nefiind specialist în respectivele domenii, el opune opiniile unora opiniilor altora, dar fără a avea în vedere necesitatea imperioasă ca acest proces să se desfășoare pe temeiurile unei bibliografii care să depășească exponențial pe cea de la care pleacă întreaga discuție.

*

În secolele de dominație religioasă (cam toate pe care le știm) oamenii de știință și filozofii deiști sau chiar atei își elaborau discursul fie menajînd religia, fie făcînd concesii (aparent aparente). Astăzi, ne place să socotim că rostul acelor cedări era de a-i liniști deopotrivă pe cei puternici și opinia comună, ei neputîndu-și purifica discursul, nu din lipsa convingerilor cu care îi creditäm, ci datorită neputințelor în fața prevalenței constrîngerilor. Deloc mirabil, în zilele noastre, constrîngeri ideologice laice îi fac pe autorii de scrieri științifice să deformeze lucrurile în direcția forțelor gravitaționale exercitate de cerințe ce au în vedere atît satisfacerea anumitor poziții ideologice, cît și eventualele efecte ale discursului asupra publicului larg. Date fiind trăsăturile tiparelor argumentative, oricît de imparțiale ar vrea să se prezinte astfel de discursuri, ele devin încă și mai robite ideologiei și mizelor (intuite sau închipuite) decît cele ale

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

autorilor din alte vremuri, neputînd fi scuzate cu condescendență, precum în cazul acelora. Faptul arată că oamenii nu reușesc să se elibereze de perspectiva ideologică – sub orice formă ar exista ea și oricum ar determina gîndirea umană – și să înțeleagă că demonstrațiile științifice, și mai cu seamă aderarea argumentată la concluziile acestora, au nevoie de un protocol mult mai complex chiar decît cel din cazul dogmatizării unei opinii sau al sanctificării unei persoane.

La autorul scrierii de față putem observa efectele unei prezențe deosebit de active a unei orientări conceptuale ce generează un tip de atitudine. Prin concepția postneodarwinistă pe care o susține, el se încadreaza în *mainstream*-ul actual – care posedă aproape toate resursele și instrumentele de a-și transforma opinia în dogmă și a o impune ca atare –, fiind călăuzit de considerente apriorice, fapt vizibil de fiecare dată cînd teama de infiltrațiile teleologice duce la confuzia complexității cu planul, la deificarea hazardului, la dogmatizarea unor excrescențe neodarwiniste, precum și la un tip de retorică argumentativă, al cărei înaintaș celebru este August Weismann.

Sub acest aspect, ipostaza cea mai relevantă decurge din felul în care Jean-Louis Dessalles combină axiomatizarea anumitor concepții cu interpretarea anumitor rezultate ale cercetării și cu tiparele argumentative. Iar acest rezultat este răspîndit în întreaga lucrare, hrănind-o. Astfel de situații se cer anunțate nu atît pentru că reflectă felul în care nu trebuie construită componenta argumentativă a unei cercetări sau prezentări științifice, ci mai ales deoarece ele constituie efecte și mărci ale felului în care este filtrată realitatea și organizată cercetarea științifică.

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

Deși susține un lucru fundamental adevărat pentru orice știință, și anume că: „Nimic nu este atît de evident încît să fie acceptat fără demonstrație", autorul pășește adesea peste etapa de examinare și interpretare obiectivă a datelor, spre a extrage concluzii în acord cu finalitățile sale. Așa cum evoluționismul nu există în stare pură, tot astfel nici căile sale de cercetare și de argumentare nu sînt proprii și inalienabile temei.

Risipa de energie făcută pentru a demonstra cîte o premisă general sau unanim acceptabilă stă alături de cazul în care premisele sînt puse fără a fi demonstrate sau sînt luate ca axiome – deși nu pot fi acceptate ca atare, controversate fiind. În capitolul 7, de pildă, autorul preia premise fără a le controla, acestea aparținînd lingviștilor la care aderă în virtutea compatibilității ideologice. Dar bijuteria artificiilor retorico-interpretative o constituie seriozitatea cu care tratează un pseudo-experiment (conceput *ad-hoc*) care ar demonstra „surprinderea" sugarilor în fața încercării de a li se arăta că „1 + 1 nu fac 2", cu întregul șir de consecințe care vizează unicitatea ființei umane. La același nivel se află invocarea povestirii lui Herodot, referitoare la „experimentul" lui Psammeticos, pe seama celor doi nounăscuți, și de a cărui simplă invocare, fie și metaforică, știința se poate lipsi, ca și de irelevantele exemple din experiența personală a autorului.

Pe de altă parte, opinile neconvenabile sau contrare concepției autorului sînt puse la îndoială, relativizate, duse la consecințe extreme – deși respectivii autori nu merg într-acolo – sau sînt amănunțit discutate, dar prin prisma opiniilor convenabile, emise de către terți cărora li se acordă credit. Astfel se întîmplă, de pildă, în

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

cazul limbii dyirbal sau al atacurilor la adresa „environmentalismului" (în ciuda cazului citat, cel al lui Genie).

Alteori, autorul tratează argumentele altora contrapunîndu-le întrebări retorice, simple conjecturi, raționamente intuitive și bazate pe simțul comun –, cu ilustrații ce nu conving cititorul, dar pot stîrni contraexemple. Nu de puține ori, ipotezele autorului sînt inferioare celor pe care le combate și nu decurg din metoda empirico-inductivă, din observarea, examinarea și cugetarea obiectivă a realității. Spre a le impune, autorul înșiră mai multe opinii ale altor cercetători, omite aparatul argumentativ, după care le combate în chipul mai sus arătat, spre a le elimina și spre a-și promova propria opinie.

Adesea, însă, respectivii autori doar accentuează un aspect, fără a nega neapărat altele, fiecare dintre acestea putînd oferi elemente importante, în măsură să contribuie la întocmirea unei sinteze. (În chipul în care Darwin însuși, după ce a elaborat teoria selecției naturale, a arătat fără echivoc că nu exclude acțiunea altor factori – lamarckieni –, că socoate selecția a fi factorul cu ponderea cea mai mare, dar nicidecum unicul factor.) Întrucît esența perspectivei evoluționiste este tocmai eclectismul armonios – caracterul preponderent al unei cauze neanulînd acțiunea altora –, nu pot fi negate toate soluțiile anterioare și nici nu poate fi proclamată o singură cauză, atîta vreme cît din cercetarea științifică obiectivă nu decurge cu necesitate așa ceva. Desigur, cauzele sînt ierarhizate, acțiunile lor diferențiate și uneori conjuncte, la baza lor aflîndu-se feluriți factori, dar toate acestea necesită examinări atente, nu critici partizane.

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

Atunci cînd există temerea că posibilitățile deschise pot duce la răspunsuri nedorite, tactica folosită pentru a ajunge la țelul vizat este declararea chestiunii ca nefolositoare cunoașterii (atitudine autodafistă pe care au practicat-o lingviștii care au declarat că problema originii limbajului nu ține de lingvistică și au surghiunit-o cu nesăbuința dincolo de hotarele domeniului). Cel mai reprezentativ tip de ignorare a chestiunii poate genera un pseudo-argument, precum în §6.3: „dacă ceva era important trebuia să fi apărut mai devreme", întîmpinare eronată, ca de fiecare dată cînd autorul comite sofismul – preluat de la postneodarwiniști – de a susține că selecția naturală ar fi putut sau ar fi avut vreme de vreo performanță. Distincția dintre apariția a ceva și selectarea naturală a acelui ceva este stăpînită de către autor (aceasta fiind una dintre chestiunile fundamentale ridicate încă din vremea în care Darwin trăia). Totuși, cele două sînt adesea reduse la selecție naturală, deoarece chestiunea apariției este mult mai complexă, dar mai cu seamă întrucît soluțiile date de-a lungul vremii (inclusiv de către Darwin) erau în contradicție cu dogma caracterului stohastic ale realității. Autorul este direct interesat de o astfel de soluție, întrucît trece peste originea bio-socială a limbajului și reliefează trăsăturile „politice" ale acestuia, deși acest fapt nu ține de origine, ci de selecția naturală.

*

În aproape toate capitolele lucrării, nivelul argumentativ se constituie prin forțarea unor argumente într-o direcție, minimalizarea sau ignorarea altora, îngustarea perspectivei evoluționiste, mai ales în baza unui anumit tip de a concepe evoluționismul. Deși

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)

vrea să ofere impresia unui examen minuțios și deschis al chestiunii, care caută adevărul indiferent de orice altceva, în fapt, autorul încearcă să ajungă într-un punct prestabilit, convingerile sale fiind deja formate și nestrămutabile, sub acest aspect, lucrarea nefiind o cercetare, ci o demonstrație.

Acest tip de abordare nu era necesar întrucît perspectiva generală, ideile susținute, multe dintre concluzii și orientarea generală a autorului sînt nu doar rezonabile, însă pot fi validate de orice cercetare științifică obiectivă, uneori chiar la nivel de detaliu. Dacă autorul s-ar fi mulțumit cu a ridica problema și a o înfățișa cititorilor, fără strădania de a o demonstra cu orice preț, atît scrierea, cît și cititorul ar fi avut de cîștigat, astfel de chestiuni nefiind din categoria celor care pot fi rezolvate prin limbaj antropocentric și prin înlănțuiri retorice de cuvinte, ci doar pe calea celor mai severe rigori științifice din care lipsește orice implicație ideologică.

Alexandru Gafton și Ioan Milică

BDD-B812-01 © 2017 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 14:00:58 UTC)